

Верховна Рада України

ВИСНОВОК

на проєкт Постанови про Заяву Верховної Ради України щодо визнання і засудження злочинів радянської військової адміністрації на Закарпатті у 1944–1946 роках (реєстр. № [16005](#) від 01.09.2026), поданий народним депутатом України Р. Стефанчуком та іншими народними депутатами України

За дорученням Голови Верховної Ради України Стефанчука Р.О. від 01.09.2026 року Комітет з питань гуманітарної та інформаційної політики розглянув на своєму засіданні 2 вересня 2026 року (протокол № 201) проєкт Постанови Верховної Ради України про Заяву Верховної Ради України щодо визнання і засудження злочинів радянської військової адміністрації на Закарпатті у 1944–1946 роках, внесений народним депутатом України Р. Стефанчуком та іншими народними депутатами України (реєстр. № [16005](#) від 01.09.2026 р.).

Метою проєкту Постанови є ухвалення Заяви Верховної Ради України щодо визнання і засудження злочинів радянської військової адміністрації на Закарпатті у 1944–1946 роках. Цією Заявою Парламент України висловлює свою принципову позицію щодо трагічних подій 1944–1946 років на Закарпатті, пов'язаних із встановленням радянської військової адміністрації та подальшою примусовою радянізацією регіону, визнає факт масових репресій проти цивільного населення Закарпаття та засуджує вказані злочини комуністичного тоталітарного режиму.

На своєму засіданні Комітет ухвалив рішення рекомендувати Верховній Раді України проєкт Постанови Верховної Ради України про Заяву Верховної Ради України щодо визнання і засудження злочинів радянської військової адміністрації на Закарпатті у 1944–1946 роках (реєстр. № [16005](#)) включити до порядку денного шістнадцятої сесії Верховної Ради України IX скликання та за результатами розгляду **прийняти за основу і в цілому** з необхідним техніко-юридичним доопрацюванням, виклавши текст заяви у такій редакції:

**«Заява Верховної Ради України
щодо визнання і засудження злочинів радянської військової адміністрації
на Закарпатті у 1944-1946 роках**

Верховна Рада України рішуче засуджує злочини проти людяності 1944–1946 років на Закарпатті, вчинені радянською військовою адміністрацією, та подальшу примусову радянізацію регіону.

Восени 1944 року, після відступу угорських та німецьких військ, територія Закарпаття відразу опинилася під контролем радянської військової адміністрації. Метою окупації Закарпаття було винищення національно свідомого населення краю, який за кілька років до радянської окупації проголосив незалежність, а також створення військового плацдарму для інтервенцій у сусідні держави.

Саме в цей час, у 1944 році, радянська військова адміністрація руками органів та службовців НКВС та СМЕРШ здійснила масові незаконні затримання цивільного чоловічого населення Закарпаття віком від 18 до 50 років під приводом «мобілізації» до так званих трудових таборів. Тисячі мирних мешканців Закарпаття без судових рішень були депортовані до концентраційних таборів системи ГУЛАГ.

За оцінками істориків, внаслідок цих депортацій десятки тисяч жителів Закарпаття загинули в таборах примусової праці від виснаження, голоду, хвороб та нелюдських умов утримання. Значна частина депортованих ніколи не повернулася до своїх домівок.

Радянська влада здійснила цілеспрямовані репресії проти діячів Карпатської України, членів українських громадських організацій, представників греко-католицького духовенства та вірян, які зазнали переслідувань за відмову визнати ліквідацію Ужгородської унії. Під окремі репресії також потрапили представники угорської, німецької, румунської, ромської та інших національних меншин, яких масово депортували, незалежно від їхньої особистої причетності до воєнних злочинів під час Другої світової війни. Радянська репресивна машина здійснила терор щодо заможного селянства та інтелігенції, які підлягали розкуркуленню та подальшим репресіям, діячів культури, освіти й громадських активістів, внаслідок чого знищила інтелектуальну еліту Закарпаття.

Систематичні та масові порушення прав людини, здійснені радянською військовою адміністрацією на Закарпатті у 1944–1946 роках, включаючи незаконні масові депортації цивільного населення, примусову працю, свавільні затримання без судових рішень та переслідування за національною і релігійною ознаками, згідно з нормами сучасного міжнародного права, мають ознаки злочинів проти людяності.

Ці злочинні дії становили частину загальної політики комуністичного тоталітарного режиму, спрямованої на знищення національної ідентичності, релігійної свободи та громадянського суспільства на територіях, які опинилися під контролем Кремля.

Визнання та засудження злочинів радянської військової адміністрації на Закарпатті є важливою складовою процесу декомунізації та деколонізації історичної пам'яті України. Це також є актом справедливості щодо тисяч жертв тоталітарного режиму та їхніх нащадків.

Україна як демократична держава, що визнає верховенство права та засуджує будь-які прояви тоталітаризму, вважає своїм моральним обов'язком:

- офіційно визнати факт масових репресій радянської військової адміністрації проти цивільного населення Закарпаття у 1944–1946 роках, зокрема офіційно визнати факт масових репресій радянської військової адміністрації проти цивільного населення угорської національності, так званий «маленький А-робот», як злочини, вчинені комуністичним тоталітарним режимом;
- засудити практику примусових депортацій, позасудових страт та переслідувань за національною, релігійною і соціальною ознаками, скоєних органами та службовцями НКВС та СМЕРШ на території Закарпаття;
- вшанувати пам'ять жертв радянських репресій на Закарпатті шляхом встановлення пам'ятних знаків, проведення наукових досліджень та освітніх програм;
- сприяти оприлюдненню архівних матеріалів, пов'язаних із подіями 1944–1946 років, для відновлення історичної правди;
- підтримати науково-дослідну роботу з документування злочинів комуністичного тоталітарного режиму на Закарпатті та в інших регіонах України;
- забезпечити включення цих історичних подій до освітніх програм з метою формування об'єктивного розуміння тоталітарного минулого та запобігання повторенню подібних злочинів у майбутньому;
- наголосити на тому, що російська федерація, яка продовжує здійснювати збройну агресію проти України, вчиняє на тимчасово окупованій території України злочини, аналогічні до злочинів комуністичного тоталітарного режиму, зокрема масштабні репресії проти мирного населення.

Верховна Рада України закликає міжнародну спільноту, наукові установи та архівні заклади установи держав-партнерів до співпраці у справі відновлення історичної правди про злочини радянського тоталітаризму, вчинені на території Закарпаття та інших регіонів України.

Визнання злочинів тоталітаризму має стати застереженням для сучасності задля недопущення повторення злочинів минулого, зокрема у справі протидії сучасній політиці російської федерації, яка дублює злочинні підходи комуністичного тоталітарного режиму та вдається до аналогічної репресивної кампанії. Як і в 1940-х роках, Кремль хоче загарбати всю Україну, щоб отримати спільний кордон з державами Центральної Європи, залякувати і контролювати їх, маючи можливість для швидкого вторгнення, як це було в 1956 і 1968 роках, коли СРСР окупував Угорщину та Чехословаччину.

Цивілізований світ повинен чітко та беззастережно боротися зі злочинною тоталітарною політикою, не лише віддаючи шану жертвам минулого, але й не допускаючи збільшення кількості постраждалих сьогодні – надаючи підтримку Україні в боротьбі проти держави-агресора, сприяючи відновленню всеохоплюючого, справедливого та сталого миру для України, забезпечуючи відповідальність держави-агресора та її воєнних злочинців, а також справедливість для жертв російської агресії.»

Співдоповідачем від Комітету на пленарному засіданні Верховної Ради України визначити Голову Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики Потураєва Микиту Руслановича.

Голова Комітету

Микита ПОТУРАЄВ

ЄАС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
Підписувач: Потураєв Микита Русланович
Сертифікат: 3FAA9288358EC003040000002A672E00C61EDE00
Дійсний до: 13.01.2027 0:00:00

Апарат Верховної Ради України
04-14/03-2026/205753 від 02.09.2026

2328687